

การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอริยสัจ 4 ของนักเรียน
มัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทวีธาภิเศก กรุงเทพมหานคร
Learning Management of Buddhism Subject According to
the Four Noble Truths of Mathayomsuksa 2 Students
in Taweethaphisek School Bangkok

พระบุญเกิด กนตมโน (ศิริบุตรดา),¹ นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ² และ ชิตชัย ไชยรัตน์³

Received: September 16, 2021

Revised: November 28, 2021

Accepted: November 29, 2021

Phra Boonkird Gantamanò (siribootda), Niwes Wongsuwan
and Chitchai Chaiyarat
(humanjo52@gmail.com)

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอริยสัจ 4 ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทวีธาภิเศก กรุงเทพมหานคร ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงทดลองขั้นต้น (Pre-Experimental Research) มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอริยสัจ 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทวีธาภิเศก กรุงเทพมหานคร 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทวีธาภิเศก กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนที่กำลังศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 1 ห้องเรียน 30 คน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนบทเรียนวิธีสอนแบบอริยสัจ 4 หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง ศาสนพิธี สาระการเรียนรู้ที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม และแบบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังทางการเรียน จำนวน 30 ข้อ ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบอริยสัจ 4 ในสาระพระพุทธศาสนา นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทวีธาภิเศก กรุงเทพมหานคร มีประสิทธิภาพเนื่องจากผู้เรียนเกิดความสนใจ ตื่นเต้นและมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระเป็นอย่างดี

¹ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

² สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

³ โรงเรียนทวีธาภิเศก กรุงเทพมหานคร

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังเรียนโดยรวม จากการใช้วิธีสอนแบบอริยสัจ 4 ในสาระพระพุทธศาสนา นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทิวาภิเศก กรุงเทพมหานคร หน่วยการเรียนรู้เรื่อง ศาสนพืธี มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) = 11.27/18.13 เมื่อนำไปทดสอบหาค่า t - test พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

คำสำคัญ: การเรียนรู้, พระพุทธศาสนา, อริยสัจ 4

Abstract

The research subject Management of learning Buddhism according to the 4 Noble Truths of students Secondary School Year 2 Taweethapisek School Bangkok this time is an early experimental research. The objectives of Pre-Experimental Research were 1) to find the achievement of learning Buddhism according to the Four Noble Truths of Mathayom Suksa 2 students at Thaweethapisek School. Bangkok 2) to study the satisfaction of students in Mathayomsuksa 2 of Thaweethapisek School Bangkok the sample group used in this research consisted of 30 students studying in Mathayomsuksa 2 in 1 classroom by selecting a specific sample group (Purposive Sampling). Four Learning unit on ordinances, learning material 1, religion, morality, ethics, and pre- and post-study achievement measurements, 30 items. The results showed that

1. The results of learning activities using the 4 Noble Truths teaching method in Buddhism for Mathayom Suksa 2 students at Thaweethapisek School Bangkok effective Because students are interested Excited and have a good understanding of the subject matter.

2. The overall student achievement before and after school from using the Four Noble Truths teaching method in Buddhism Grade 2 students at Thaweethapisek School Bangkok The learning unit on ordinances had a mean (\bar{X}) = 11.27/18.13. When tested for T-test, it was found that there was a statistically significant difference at the .05 level.

Keywords: Learning, Buddhism, 4 Noble Truths

บทนำ

พระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์ต่อชนชาติไทยทั้งด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ตลอดถึงชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนชาวไทย ชาวไทยนับถือพระพุทธศาสนามาแต่ครั้ง บรรพบุรุษตราบเท่าทุกวันนี้ ในสมัยก่อนวัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาและเป็นที่พักศึกษาวิชาการ ความรู้แก่ผู้ที่บวชเรียนและประชาชนชาวบ้าน จึงทำให้ประชาชนใกล้ชิด พระพุทธศาสนา ตั้งแต่เด็ก เพราะถูกปลูกฝังค่านิยมที่สั่งมาแต่อดีต แม้กระทั่งกิจกรรมต่าง ๆ ของภาครัฐหรือ ชุมชนก็ล้วนเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาทั้งทางตรงและทางอ้อม คนไทยมีความคุ้นเคยกับ พระพุทธศาสนาตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น การเกิด การแต่งงาน การตาย เป็นต้น ล้วนต้องอาศัย กิจกรรมหรือพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2556)

เนื่องจากพระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนในสังคม หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาสามารถทำให้ผู้ปฏิบัติตามดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข แต่การจะเข้าถึงแก่นแท้ของหลักธรรมได้นั้นเป็นสิ่งที่ทำได้ยากเป็นอย่างยิ่ง จึงต้องอาศัยเครื่องมือ คือ ศาสนพิธี เป็นเครื่องสร้างศรัทธา ความเชื่อ ความรู้สึกให้เกิดขึ้นแก่ประชาชน ระเบียบขั้นตอน พิธีกรรมต่าง ๆ จะทำให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย และเป็นแนวทางในการทำ ความดี การศึกษา ศาสนพิธีจึงมีความจำเป็นสำหรับพุทธศาสนิกชนเป็นอย่างมาก (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2556)

จากการสังเกตเวลามีกิจกรรมทางศาสนาหรือกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การทำบุญวันสำคัญ ทางพระพุทธศาสนา การประกอบพิธีต่าง ๆ การนิมนต์พระไปบรรยายธรรมใน โรงเรียน เป็นต้น ครูก็ จะนำนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนมักจะขาดความรู้ความเข้าใจในด้านศาสนพิธี จึงต้องอาศัยมรรคทายก ผู้เชี่ยวชาญทางศาสนา หรือผู้ที่เคยผ่านการบวชเรียนมาแล้วเป็นผู้นำในด้านศาสนพิธี ดังนั้นผู้วิจัยจึงมองเห็นความสำคัญในเรื่องนี้

อริยสัจสี่เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรง ค้นพบด้วยพระองค์เอง แล้วทรงนำมาประกาศสั่งสอนพุทธสาวกให้บรรลุตาม เป็น หลักธรรมที่เป็นความจริงในการแสวงหาจุดมุ่งหมายของชีวิต ผู้ที่ปฏิบัติตามหลักอริยสัจสี่ก็ จะสามารถกำจัดกิเลสที่อยู่ภายในจิตใจ จนถึงขั้นบรรลุคุณธรรมชั้นสูง เป็นวิถีแห่งความดับ ทุกข์ นอกจากนี้หลักอริยสัจสี่ยังสามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตได้เป็น

อย่างดี การปฏิบัติตามหลักอริยสัจสี่จะทำให้รู้แจ้ง ถึงวิธีการและกระบวนการในการแก้ปัญหา อย่างเป็นระบบและได้ผลจริงที่ยั่งยืน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2554) กระบวนการ ในการแก้ปัญหตามหลักอริยสัจ 4 ชั้น ได้แก่ ชั้นกำหนดปัญหา ชั้นวิเคราะห์สาเหตุปัญหา ชั้น แก้ปัญหา และชั้นกำหนดวิธีการแก้ปัญหา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2554)

กระบวนการค้นหาความจริงตามหลักอริยสัจ4นอกจากจะทำให้ผู้ปฏิบัติเข้าถึงสัง ฆธรรม แล้ว เป็นหลักการที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี และมีความ เป็นสากล นำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดทุกกาลสมัย ปัจจุบันมีการนำหลักอริยสัจสี่มาใช้ในการ แก้ปัญหาอย่าง แพร่หลาย เช่น ปัญหาความขัดแย้ง ปัญหาสังคมและเศรษฐกิจ เป็นต้น ผู้ที่ทำความเข้าใจหลักอริยสัจ 4 ก็จะเข้าใจได้ว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นคืออะไร มีสาเหตุมาจากอะไร เมื่อรู้สาเหตุแล้วจะเกิดผลอย่างไร และมีวิธีการหรือกระบวนการแก้ปัญหาอย่างไร จึงเป็น กระบวนการที่ทำให้รู้จักคิดหาทางออกของ ปัญหาได้อย่างเป็นระบบ หลักการสำคัญคือต้อง พิจารณาให้ดีหรือมองให้ออกว่า อะไรคือตัวปัญหา และอะไรคือสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหา จึง จะสามารถหาทางแก้ได้ถูกวิธี (พระปัญญาภรณ์ สิริภทโท, 2555)

การนำหลักอริยสัจสี่มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเป็นอีกกระบวนการหนึ่งที่เป็น ที่นิยมสำหรับผู้สอน เนื่องจากอริยสัจสี่เป็นกระบวนการ แนวคิดและถือว่าเป็นวัตรกรรมที่ ได้รับ การพัฒนาเพื่อการจัดการเรียนการสอนโดยเฉพาะ ดังนั้นคนที่เป็นครู อาจารย์หรือนัก การศึกษาควร ทำความเข้าใจกระบวนการของอริยสัจสี่ให้ถ่องแท้ เพื่อจะได้นำไปพัฒนา กระบวนการเรียนรู้ให้มี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจสี่เป็นการจัดการ เรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ เป็น เป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักแยกแยะประเด็นปัญหาที่ เกิดขึ้นเฉพาะหน้า ค้นหาสาเหตุ ตั้งสมมติฐาน และทดลองแก้ปัญหาด้วยตนเอง ผลที่เกิดขึ้น ก็คือจะทำให้ผู้เรียนรู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเอง ลงมือปฏิบัติจริงและได้รับองค์ความรู้ที่เป็นจริง และมั่นคงถาวร (เพ็ญศิริ ภูมิสายตร, กัญญารัตน์ โคจร และกานต์สิริ ปักเคธาติ, 2558)

การจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ4เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยการ ให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ครูเป็นเพียงผู้ชี้แนะแนวทาง แนะนำและให้คำปรึกษา นอกเหนือจากนั้นขึ้นอยู่กับศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคนว่าจะเรียนรู้ได้มากเพียงใด กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ชั้นวิเคราะห์ปัญหา (ขั้นทุกข์) หมายถึง การแยกแยะประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น โดยครูเป็นผู้สร้างสถานการณ์ปัญหาขึ้นหรือ นักเรียนกำหนดประเด็นปัญหาเอง 2) ชั้นหาสาเหตุ (ขั้นสมุทัย) หมายถึงการให้ผู้เรียนได้ ค้นหาที่มาของปัญหาด้วยตัวเองว่ามีอะไรบ้าง 3) ชั้นทดลองเก็บข้อมูล (ขั้นนิโรธ) หมายถึง

การที่ผู้เรียนได้รู้ที่มาของปัญหาแล้วทดลอง เก็บข้อมูลด้วยวิธีการต่าง ๆ จนกระทั่งค้นพบวิธีแก้ปัญหาก็ถูกต้องและได้ผลที่สุด 4) ชั้นวิเคราะห์และสรุปผล (ขั้นมรรค) หมายถึง เมื่อนักเรียนค้นพบวิธีแก้ปัญหาก็ให้สรุปเป็นกระบวนการเพื่อนำไปปฏิบัติ ทั้ง 4 ขั้นตอนนี้จะทำให้ผู้เรียนคิดแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบและมีเหตุผลและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระมากขึ้น (วิภาวรรณ พินลา, ชุตติมา วัฒนาศิริ และ กิตติคุณ รุ่งเรือง, 2555) ซึ่งตรงกับความหมายและจุดมุ่งหมายของการศึกษา

ดังที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตราที่ 4 ได้อธิบายว่า “การศึกษา หมายถึง กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต” ในมาตราที่ 6 แห่งหมวดที่ 1 บททั่วไป ได้อธิบายจุดมุ่งหมายของการศึกษาไว้ว่า “การศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและ คุณธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” นอกจากนั้นในพระราชบัญญัติการศึกษายังกล่าวไว้อีกว่า “ผู้ปกครองมีหน้าที่จัดให้บุตรธิดาได้รับการศึกษาอย่างน้อย 4 ปี และต้องเป็นการศึกษาตลอดชีวิต (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2553)

หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นหนึ่งใน 8 กลุ่มสาระที่กระทรวงศึกษาธิการได้บรรจุไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนทุกคนให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่ได้กำหนดไว้โดย แบ่งออกเป็น 5 สาระการเรียนรู้ ได้แก่ สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม สาระที่ 2 หน้าที่ พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ และสาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาวิจัย เรื่อง การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ตามหลัก อริยสัจ 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทวิธาภิเศก จังหวัดกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาวิธีการสอนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ในสาระการเรียนรู้ ที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งคาดว่า การจัดการเรียนการสอนจะเป็นไปอย่างมี

ประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ พัฒนา ศักยภาพของผู้เรียนให้เป็นผู้สมบูรณ์ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และด้านสติปัญญา เพื่อความเป็นผู้รู้ ตีรู้ชอบและสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้อย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอริยสัจ 4 ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทวีธาภิเศก กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอริยสัจ 4 ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทวีธาภิเศก กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอริยสัจ 4 ของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทวีธาภิเศก กรุงเทพมหานคร ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองขั้นต้น (Pre - Experimental Research) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนทวีธาภิเศก แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 61 คน เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัยได้แก่ แบบการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามหลัก อริยสัจ 4 หน่วยการเรียนรู้เรื่องศาสนพิธี สาระการเรียนรู้ที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม และแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และวิเคราะห์ข้อมูลจากการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลัง ไปเรียนด้วยการใช้วิธีสอนแบบอริยสัจ4โดยใช้ t-test

ผลการวิจัย

การศึกษาการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอริยสัจ 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทวีธาภิเศก กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการจัดการเรียนโดยใช้วิธีสอนแบบอริยสัจ4มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในสาระพระพุทธศาสนา หน่วยการเรียนรู้ เรื่องศาสนพิธี จำนวน 5 แผนการจัดการเรียนรู้เวลา 10 ชั่วโมง มีขั้นตอนการสอน 4 ขั้นตอนดังนี้

1. **ขั้นศึกษาประเด็นปัญหา (ทุกซ์)** ผู้สอนกำหนดปัญหาให้ผู้เรียนศึกษาทำความเข้าใจ โดยปัญหานั้นจะต้องกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนในการที่จะหาคำตอบ ผู้เรียนศึกษาปัญหาในเนื้อหาสาระและระบุประเด็นให้ชัดเจนและนำมาวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ จะทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น รู้เท่าทันและมองปัญหาว่าเป็นเรื่องท้าทายที่จะหาคำตอบ ขั้นศึกษาประเด็นปัญหา (ทุกซ์) ในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแผนการจัดการเรียนรู้ที่1จะกำหนดประเด็นปัญหาโดยนำเสนอข้อความสั้น ๆ “ว่าประชาชนชาวไทยนิยมมาทำบุญที่วัด เวลาที่มีกิจกรรมทางศาสนาก็จะมีพิธีการอาราธนาต่าง ๆ ซึ่งเป็นระเบียบขั้นตอนในการทำบุญ แล้วให้นักเรียนวิเคราะห์ว่าประโยคไหนคือประเด็นปัญหาสำคัญที่นักเรียนจะต้องเรียนรู้ผลการจัดการเรียนการสอน คือ นักเรียนมีความเข้าใจเอาใจใส่และอยากรู้ด้วย กระบวนการที่แปลกใหม่ แต่มีนักเรียนบางคนที่ตอบคำถามไม่ถูกคิดเป็นร้อยละ 40% จากจำนวนนักเรียนทั้งหมด 30 คนเนื่องจากไม่สนใจเรียน แต่บางคนก็ยังไม่คุ้นเคยต่อกระบวนการการสอนแบบอริยสัจ4ส่วนแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 ,3,4 และ 5 กำหนดประเด็นปัญหาโดยใช้ภาพปริศนา ให้นักเรียนตอบคำถาม ซึ่งคำตอบที่ได้คือประเด็นปัญหาที่ต้องศึกษา ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ คือ นักเรียนมีความสนใจตื่นเต้น และสามารถวิเคราะห์หาคำตอบได้ถูกต้องเป็นที่น่าพอใจ

2. **ขั้นหาสาเหตุ (สมุทัย)** จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนศึกษาที่มาและความสำคัญของปัญหา ในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้จะดำเนินกิจกรรมโดยให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นว่า “ทำไมต้องเรียนเรื่องนี้และเรียนแล้วได้ประโยชน์อย่างไร” จากนั้น ครูจึงอธิบายความเป็นมาของศาสนพิธีเกี่ยวกับเนื้อหาในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์เหตุผลในเนื้อหาที่เป็นประเด็นปัญหาได้ถูกต้อง ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า ผู้เรียนให้ความสนใจในแต่ละกิจกรรมการเรียนรู้เป็นอย่างดี เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบอริยสัจ4ทำให้ผู้เรียนได้รู้แก่นแท้ถึงสิ่งที่กำลังเรียน

3. **ขั้นกำหนดเป้าหมาย (นิโรธ)** เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายให้ชัดเจนว่าจะต้องเรียนรู้อะไรบ้าง ในที่นี้ได้แก่วัตถุประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละเนื้อหาของแผนการจัดการเรียนรู้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้จะให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับศาสนพิธีในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ นอกจากนี้ ยังมีการสนทนาซักถามเพื่อทดสอบภูมิปัญญาของนักเรียน

จุดประสงค์การเรียนรู้ มีดังนี้

- นักเรียนอธิบายความหมายของเนื้อหาสาระที่เรียนในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ได้ ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนมีความเข้าใจความรู้ อธิบายความหมายและขั้นตอนการปฏิบัติศาสนพิธีได้

- นักเรียนบอกความสำคัญและการนำความรู้เรื่องศาสนพิธีในแต่ละสาระไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ เรื่องนี้ค่อนข้างยากเพราะต้องอาศัยทั้งความเข้าใจและความจำ ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนมีความเข้าใจแต่นำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้ค่อนข้างน้อยเนื่องจากการเรียนรู้ศาสนพิธีจำเป็นต้องท่องคำภาษาบาลีจึงจะนำไปใช้ได้ ในด้านระเบียบขั้นตอนในการปฏิบัติศาสนพิธีถือว่านักเรียนให้ความสนใจเป็นอย่างดี

4. ชั้นศึกษาข้อมูล (มรรค) ในชั้นนี้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนฟังอธิบายจากครูและศึกษาใบความรู้ จากนั้น ก็สรุปองค์ความรู้ที่ได้ด้วยการสนทนาซักถาม ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนสามารถสรุปได้ว่าวันนี้ได้เรียนรู้อะไรบ้าง จากนั้นให้นักเรียนอ่านบททวนเนื้อหาสาระในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ก่อนทำแบบทดสอบหลังเรียน

สรุป ผลการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอริยสัจ 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทวีธาภิเศก กรุงเทพมหานคร มีประสิทธิภาพเนื่องจากผู้เรียนเกิดความสนใจ ตื่นเต้น และมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระเป็นอย่างดี แต่ยังมีปัญหาในการจัดการเรียนรู้อยู่บ้าง ซึ่งก็ถือว่าเป็นเรื่องปกติในผู้เรียนแต่ละคนที่มีความแตกต่างกันหลายด้าน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนวิชาพระพุทธศาสนาโดยกระบวนการสอนตามหลักอริยสัจ 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทวีธาภิเศก กรุงเทพมหานคร โดยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังเรียนในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าทดสอบค่าทีโดยรวมของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังเรียน

ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการใช้วิธีการสอนแบบอริยสัจ 4 โดยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง พิธีการอาราธนาศีล อาราธนาธรรม และอาราธนาพระปริตร พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง พิธีอาราธนาศีล อาราธนาธรรม และอาราธนาพระปริตร โดยใช้วิธีสอนแบบอริยสัจสี่สูงกว่าก่อนเรียน

ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการใช้วิธีการสอนแบบอริยสัจ 4 โดยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง พิธีทอดผ้าป่า พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง พิธีทอดผ้าป่า โดยใช้วิธีการสอนแบบอริยสัจ 4 สูงกว่าก่อนเรียน

ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการใช้วิธีการสอนแบบอริยสัจ 4 โดยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง พิธีทอดกฐิน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง พิธีทอดกฐิน โดยใช้วิธีการสอนแบบอริยสัจ 4 สูงกว่าก่อนเรียน

ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการใช้วิธีการสอนแบบอริยสัจ 4 โดยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง ระเบียบพิธีในการทำงานอวมงคล พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง ระเบียบพิธีในการทำงานอวมงคล โดยใช้วิธีการสอนแบบอริยสัจ 4 สูงกว่าก่อนเรียน

ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการใช้วิธีการสอนแบบอริยสัจ 4 โดยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าทีโดยรวมของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอริยสัจ 4 เรื่องศาสนพิธี พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนโดยรวมจากการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอริยสัจ 4 เรื่องศาสนพิธี มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) = 11.27 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 3.52 และหลังเรียนโดยรวมจากการใช้วิธีการสอนแบบอริยสัจ 4 หน้อยการเรียนรู้อริยสัจ 4 เรื่องศาสนพิธี มี (\bar{X}) = 18.13 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 4.36 เมื่อนำไปทดสอบหาค่า t- test พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้วิธีการสอนแบบอริยสัจ 4 หน้อยการเรียนรู้อริยสัจ 4 เรื่องศาสนพิธี หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

สรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัย เรื่อง การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอริยสัจ 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทิวไธศุภ กรุงเทพมหานคร จึงสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

1. ผลการศึกษาการใช้วิธีสอนแบบอริยสัจ 4 ในสาระพระพุทธศาสนา นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทิวธาภิเศก กรุงเทพมหานคร มีประสิทธิภาพ เนื่องจากผู้เรียนเกิดความสนใจ ตื่นเต้น และมีความรู้ในเนื้อหาสาระเป็นอย่างดี แต่ยังมีปัญหาในการจัดการเรียนอยู่บ้าง ซึ่งก็คือว่าเป็นเรื่องปกติในผู้เรียนแต่ละคนที่มีความแตกต่างกันหลายด้าน

2. ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยกระบวนการสอนตามหลักอริยสัจ 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทิวธาภิเศก กรุงเทพมหานคร โดยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังเรียนในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าทีโดยรวมของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังเรียน สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง พิธีการอาราธนาศีล อาราธนาธรรม และอาราธนาพระปริตร โดยใช้วิธีสอนแบบอริยสัจ 4 สูงกว่าก่อนเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง พิธีทอดผ้าป่า โดยใช้วิธีสอนแบบอริยสัจ 4 สูงกว่าก่อนเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง พิธีทอดกฐิน โดยใช้วิธีสอนแบบอริยสัจ 4 สูงกว่าก่อนเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง ระเบียบพิธีในการทำบุญงานอวมงคล โดยใช้วิธีสอนแบบอริยสัจ 4 สูงกว่าก่อนเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนโดยรวม จากการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอริยสัจ 4 เรื่อง ศาสนพิธี มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) = 11.27 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 3.52 และหลังเรียนโดยรวม จากการใช้วิธีสอนแบบอริยสัจ 4 หน่วยการเรียนรู้เรื่อง ศาสนพิธี มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) = 18.13 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 4.36 เมื่อนำไปทดสอบหาค่า t-test พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้วิธีการสอนแบบอริยสัจ 4 หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง ศาสนาพิธี หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

ดังนั้น การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอริยสัจ 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทิวธาภิเศก กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายผล ดังนี้

การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอริยสัจ 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทวีธาภิเศก กรุงเทพมหานคร มีผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนทุกแผนการจัดการเรียนรู้ เพราะการใช้วิธีสอนแบบปกติที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้จริง ดังที่ อรอนงค์ ศรีชัยสุวรรณ และกิตติชัย สุภาสิโนบล (2558) กล่าวไว้ว่า อริยสัจสี่ได้เป็นกระบวนการคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ เมื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนจะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถดึงศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองมาใช้ในการแก้ปัญหาได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรศรี อุ๋นตุ้ม (2558) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนจากการใช้แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบอริยสัจ 4 สาระเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดกุ่มคำ สูงกว่าก่อนเรียน ทั้งนี้เพราะเทคนิคการสอนแบบอริยสัจสี่เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะในการคิดและนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้อย่างมีเหตุผล

การพัฒนาทักษะคิดด้วยวิธีการสอนแบบอริยสัจ 4 มีผลทำให้ผู้เรียนรู้จักคิดเองหลายแง่มุม ดังที่ จำเนียร กิ่งแก้ว (2555) ได้ศึกษางานวิจัย เรื่อง ผลของการสอนแบบอริยสัจสี่ที่มีต่อความสามารถในการคิดแบบอย่างมีวิจารณญาณ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านป่าข่า จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบอริยสัจสี่มีผลการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และทำให้การพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดจากการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูโสภณธรรมประดิษฐ์ (วีระพัฒน์ จันทร์ศรีนาค) (2555) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อการเรียนสาระพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่จัดการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจสี่หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน เนื่องจากทำให้ผู้เรียนได้ศึกษาด้านการณหรือประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น และแสวงหาวิธีการคิดแก้ไขได้อย่างรัดกุมและรอบคอบ

จากผลงานวิชาการและงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบอริยสัจสี่มีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ทำให้ผู้เรียนพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้แขนงวิชาต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี มีส่วนทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบอริยสัจ 4 ยังเป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จัก

แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า จึงทำให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงในการเรียนรู้ต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นความรู้ที่เกิดขึ้นจะเป็นจริงและสามารถนำมาใช้ได้อย่างมีเหตุผล วิธีการสอนแบบอริยสัจสี่อย่างทำให้ผู้สอนเข้าใจสภาพปัญหาของผู้เรียนและสามารถวางแผนแก้ปัญหาด้านการเรียนการสอนได้อีกด้วย

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ ได้องค์ความรู้ ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบอริยสัจ 4 ในสาระพระพุทธศาสนา นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทิวธาภิเศก กรุงเทพมหานคร มีประสิทธิภาพเนื่องจากผู้เรียนเกิดความสนใจ ตื่นเต้นและมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระเป็นอย่างดี
2. ผลการเรียนรู้ของนักเรียนก่อนและหลังเรียนโดยรวม จากการใช้วิธีสอนแบบอริยสัจ 4 ในสาระพระพุทธศาสนา นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทิวธาภิเศก กรุงเทพมหานคร หน่วยการเรียนรู้เรื่อง ศาสนพิธี มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} = 11.27/18.13 เมื่อนำไปทดสอบหาค่า t - test พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

องค์ความรู้จากการวิจัยนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น โดยใช้วิธีการสอนแบบอริยสัจ 4

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

- 1) ครูควรนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยโดยใช้วิธีสอนแบบอริยสัจไปใช้ในการเรียนการสอนศาสนาพิธีและสาระการเรียนรู้อื่น ๆ เพื่อได้พัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น
- 2) โรงเรียนควรจัดกิจกรรมการพัฒนากระบวนการสอนโดยใช้วิธีสอนแบบอริยสัจ 4 และจัดทำเป็นคู่มือ เพื่อได้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาการทำวิจัยหน่วยการเรียนรู้เรื่องศาสนาพิธี สาระพระพุทธศาสนา ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนทิวธาภิเศก โดยใช้วิธีการสอนแบบอริยสัจ 4 เพื่อพัฒนาการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น

2) ควรทำการวิจัยหน่วยการเรียนรู้เรื่อง ศาสนพิธี เพื่อใช้วิธีการสอนแบบอริยสัจ 4 ในสาระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนระดับชั้นอื่น ๆ ต่อไป

3) ควรทำวิจัยโดยใช้วิธีการสอนแบบอริยสัจ 4 ในสาระวิชาต่าง ๆ ทุกระดับชั้น เพื่อการจัดการเรียนการสอนให้ได้ผลจริง

รายการอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551* .

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2556). *คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธีเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2553). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ*

พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

จำเนียร กิ่งแก้ว. (2555). ผลของการสอนแบบอริยสัจสี่ที่มีต่อความสามารถในการคิดอย่างมี
วิจรณ์ญาณและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านป่าช้า จังหวัดอุบลราชธานี (วิทยานิพนธ์
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช. นนทบุรี.

พรศรี อุ้นตุ้ม. (2558). *การแก้ปัญหาโดยใช้กิจกรรมแบบอริยสัจสี่สาระเศรษฐศาสตร์ สำหรับ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดกู่คำ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
(วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่; เชียงใหม่.*

พระครูโสภณธรรมประดิษฐ์ (วีระพัฒน์ จันทร์ศรีนาค). (2555). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการ
เรียนและเจตคติต่อการเรียนสาระพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา
ศาสนา และวัฒนธรรมที่จัดการเรียนรู้ตามแนวอริยสัจ 4 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่
ที่ 6 (วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช:
นครศรีธรรมราช.*

พระปัญญาวรวัฒน์ สิริภทฺโท. (2555). ความขัดแย้งของสังคมไทยกับการแก้ปัญหาตาม
แนวทางอริยสัจสี่. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 8(ฉบับพิเศษ เนื่องในโอกาส
เฉลิมฉลองพุทธชยันตี 2600 ปี แห่งการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า), 215 -216.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2554). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 34). นนทบุรี: เอส.อาร์.พรินติ้ง.
- “_____”. (2544). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- “_____”. (2556). *ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ* พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.
- เพ็ญศิริ ภูมิสายตร, กัญญารัตน์ โจร และกานต์สิริ ปักเคธาติ (2558). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์และเจตคติต่อวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ CIPPA. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 4(ฉบับพิเศษ), 502.
- วิภาวรรณ พินลา, ชุตินา วัฒนาศิริ และกิตติคุณ รุ่งเรือง. (2555). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบซิปปากับการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจสี่. *วารสารศรีนครินทร์วิโรฒวิจัยและพัฒนา*, 4(7), 119.
- อรอนงค์ ศรีชัยสุวรรณ และกิตติชัย สุทาสิโนบล. (2558). ผลการใช้ชุดการเรียนการสอนแบบอริยสัจสี่ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. *วารสารวไลยลงกรบริษัทน์*, 5(1), 39-40.